

MITE, MÀGIA I RELIGIÓ

MITE

Els mites donen una explicació bàsica sobre l'origen del món (de la mort, del temps, dels homes i les ciutats, etc.) Qualsevol interrogant és respost amb un mite que permet, així, donar **tranquil·litat** i **cohesió** als membres d'un grup que participen d'una sèrie narracions compartides. Els mites ofereixen seguretat: a través de la seva rememoració periòdica el grup sap a l'univers hi ha un ordre ben establert –sovint dramàticament– que prové dels orígens del temps i que marca un **model d'actuació**: un ordre moral, una jerarquia social, una manera de treballar i de captar-se etc.

En cada cultura un mite, o un conjunt d'ells, tendeix a ser central. Habitualment, es tracta d'un mite **cosmogònic** (sobre l'origen del cosmos). La cerimònia relacionada amb aquest mite sovint es repeteix a l'hora d'entronitzar el cap de la tribu, el governant de la polis, etc. En les civilitzacions antigues, les èlits o grups familiars més importants justificaven el seu estatus social amb un origen diví corroborat per algun mite. Aquil·les, per exemple, un dels herois de la guerra de Tròia era fill de Peleu, rei de Ftia, i de la deessa Tetis.

Els mites tenen una **concepció cíclica** del temps: any rera any es commemoren els principals esdeveniments sobrenaturals o sagrats. Impliquen un temps cíclic, com el de les collites i el de les estacions. En el mite no hi ha idea de progrés, sinó que el temps és vist com una roda que tornarà inexorablement. Així, any rera any, Faetont agafa el carro d'Àpol·lo i l'acosta molt a la terra: per això fa calor.

Però el mite implica un coneixement que **ha de ser interpretat** –i que sovint no pot comprendre tothom, sinó que només està a l'abast d'uns iniciats (sacerdots, xamans, mags...). De fet, la filosofia neix quan es democratitza la interpretació dels mites. En el mite no hi ha lògica: els aspectes persuasius dominen sobre els explicatius o racionals: els elements imaginatius (metàfores, imatges...) dominen sobre els conceptes (més abstractes). Sempre és la **tradició**, l'element que permet comprendre el seu significat.

Però seria un error pensar que el mite és estàtic: de fet un mite és més "viu" en la mesura que admet més tipus d'interpretació o **hermenèutica**. Un mite viu perquè una comunitat el troba significatiu i experimenta la necessitat de rememorar-lo.

Característiques del mite.

Segons l'antropòleg d'origen romanès Mircea Eliade (1907-1986), en el mite hi ha cinc característiques:

1. Constitueixen la història dels actes dels éssers sobrenaturals.
2. Aquesta història es considera absolutament **veritable** (en el sentit que fa referència a realitats) i **sagrada** (perquè és obra dels éssers sobrenaturals).
3. Els mites narren accions de gran interès per a la comunitat perquè expliquen aspectes importants de la vida social mitjançant la narració de com es produïren per primer cop tal o qual mena de fets. Fan referència gairebé sempre a una creació, expliquen com ha arribat quelcom a tenir existència, de manera que es constitueixen en paradigmes de tot acte humà significatiu.

4. En conèixer el mite es coneix 'l'origen' de les coses, i en conseqüència s'arriba a dominar-les i a manipular-les a voluntat.
5. El mite es "viu" el mito, en el sentit que està dominat per la potència sagrada que exalta els esdeveniments que es rememoren i s'actualitzen.

MÀGIA

Mite i màgia són difícils de distingir. En general els mites són narracions que van acompanyats per **actes que un grup creu eficaços** per tal d'aconseguir quelcom. Aquests actes s'anomenen "màgia". Mentre el mite és una narració el poder del qual no depèn de qui el narra, en canvi, la màgia només és eficaç en la mesura que està vinculat a la persona que l'executa. Un mag que ha aconseguit el seu poder, o habilitat, a través d'una llarga fase d'aprenentatge o "iniciació" que no està a l'abast de tothom.

"Mag" és aquell individu que una comunitat imagina dotat de poders de caire secret que li permeten dominar o doblegar la voluntat de persones, de coses o, fins i tot, de forces sobrenaturals o divines.

La màgia segons James Frazer (1854-1941) es fonamenta en 2 principis:

- **Semblança:** "Allò semblant produeix allò semblant": les coses que s'assemblen són, en última instància, la mateixa cosa i es pot produir un efecte desitjat tan sols imitant-lo. Així un indi ojebway quan desitja fer mal a un enemic, en fa una imatge petita de fusta i li clava una fletxa. Creu que quan punxa l'objecte inanimat, el seu enemic notarà dolor al mateix lloc.
- **Contacte o contagi:** "Les coses que un cop van estar en contacte, continuen estant-ho, malgrat que ara estiguin distanciades". Així tenir un floc de cabells d'algú, o un objecte que va pertànyer a algú ens dóna un poder sobre aquest individu, malgrat que ell no ho sàpiga.

Ambdós principis es basen en la creença que les coses poden actuar a distància mitjançant un poder ocult, o una atracció secreta, que s'anomena **simpatia**.

La màgia és sempre utilitària. Qui fa un conjur vol aconseguir un profit generalment individual (salut, diners, amor, poder...). Sovint la màgia busca fer el mal a algú. A més, la màgia pretén tòrcer el ritme normal de les coses i del món. Un mag poderós serà aquell capaç de canviar, fins i tot, la voluntat d'un déu i d'obligar-lo a actuar segons el seu voler, sigui "seduint" la divinitat (amb ofrenes, regals), o "obligant-la" (amb conjurs).

La màgia sovint fa esment als avantpassats perquè són ells qui estan més en contacte amb el món de les forces divines i poderoses.

La diferència entre religió i màgia és bastant clara:

- La persona religiosa assumeix la voluntat de déu, no l'usa mai pel seu interès personal: no vol aprofitar-se'n, ni canviar-la o transformar-la; en l'oració no es demana canviar la voluntat de Déu, sinó tenir forces per complir-la ("faci's la Vostra voluntat").
- La persona religiosa considera un insult ("blasfèmia") la simple idea que un déu pugui ser "obligat" per cap humà a actuar d'una determinada manera.

Especialment cap persona religiosa no accepta que una petició pugui ser orientada al mal o al domini sobre altri.

- La persona religiosa no valora la "utilitat" o les conseqüències del seu gest de "relligament" a la divinitat: fa una ofrena confiada i gratuïta, no calculada.
- La persona religiosa no accepta que el pur "contacte" amb la divinitat ens faci millors. Cap cerimonial religiós no és suficient; cal el seguiment personal de l'ensenyament diví ("Imitatio Christi").
- La persona religiosa no manipula els morts, ni els vol usar en profit dels interessos personals, mentre en la màgia hom considera que els morts tenen poders que hom pot aprofitar i atribuir-se mitjançant ofrenes.